

tur apud Paulum in multis locis et est *ros srtiacus* et *sumach*» en un Glossari Mediceu de Simó de Gènova. O seria *ῥοῦς ἐν Τύρῳ?*

Roleu, rolina, roll, V. roda

ROLL, 'raig o conducte de líquid', ribag, val., mall, d'origen pre-romà, emparentat amb el port. i cast. *arroyo*, alpino-italià i rètic or. *ruggia* (etc.), i sard ant. i mod. (*ar*)*roja*, de sentits semblants, i hispano-llatí *ARRŪGIA* 'conducte en una mina', d'origen pre-romà; la forma catalana, junt amb la basca *arroil* i la gascona *arroulha*, *-oulho*, semblen provenir d'una variant *(AR)RŌGILU, *-ILA* □ 1.ª doc: S. xv

En JRoig: «La font tan ampla / qual Déu exampla / per rius, braçals, / conduyts, canals / e cequioles, / *rolls* e filloles, / destilado(r)s / e brollado(r)s / ---» (v. 14780); «la qui no l vol / altre déu col; / ni y van ni y vénen / moltes, peus tenen, / les mans per pendre, / cap per apendre, / orelles, ulls; / per sos entulls / no ls plau oir, / ni obeir / lo scrits e loure / no s volen moure, / sos *rolls*¹ obrir; / son elegir / ab libertat, / sa voluntat, no l'han forçada / ---»; Chabàs (p. 341) tot traduint «corriente de agua» cita «duobus diebus quibus postes levabuntur a dicta almenaria, *rolli* sive *rolls* et filae corribiles restagentur» de «Priv, 138 Jacobi I, en el *Aur op*, f° 72», però encara que sigui cert que és d'un privilegi atorgat per Jaume I, no per això sabem que el mot consti en el text original

De tota manera serà almenys anterior a JRoig El *DAG* ilustra el «mall. *roll*: broll, chorro» amb un tros de text: «un *roll* de sanch pura per flàmula» que no diu sinó que és del S. xv (doncs mall.?). *AlcM* hi afegeix una cita «--- del *roll* del teu delit» en el val B. de Vallmanya, a 1495, i de «*roll* d'aygua» d'una deu roquera en Fc. Alegre, dels mateixos anys, ciutadà de Bna, però recordo en el seu text altres mots que semblen revelar-hi una influència valenciana²

Per més que no sigui recent ni gaire limitat dins el nostre domini, és clar que té incomparablement més importància el cast. *ARROYO*, i com que ja vaig dedicar-li un complet i ben descabdellat article en el *DCEC/DECH*, val més remetre-hi, si bé fent-hi algunes addicions. En primer lloc, que l'àrea, i tot, demostra que no és un mot de vella nissaga catalana sinó probablement heretat del mossàrab val., mall. i de l'Ebre, des del qual es pogué propagar Ribagorça amunt. Essent així la seva *o* no prova que no pugui venir d'una *o* oberta originària, puix que el mossàrab era llenguatge de diftongació limitada i sovint, fins quan s'hi havia arribat a iniciar, eliminada per transmissió aràbiga; en realitat, a despit de la *u* de Plini i de la *ou* gascona, el sard (*ar*)*roja*, el basc *arroil(la)* i el leonès occid *arroyo* asseguren l'existència d'una variant amb *o* o almenys o originària. D'altra banda la forma catalana té el gran valor d'assegurar que hi hagué una variant amb *r*- originària, i per tant l'element *AR-* tenia caràcter llevadís, si bé no forçosament pros-tètic, aglutinat o sobreposat.

En fi la forma del mot en català confirma definitivament que hagué d'haver-hi una variant amb desinència *-ILO-* (fos quin fos el seu caràcter); car no hi ha equívoc raonable, en aquest punt, ni pel que fa a Mallorca: les formes val., ribagorçanes i medievals en *-ll* descarten enterament la possibilitat que la *-z* del mallorquí present no vingui de *-yl* antiga (ben concordant amb la *l* del basc i del gascó) i es pugui equiparar amb la *-GI-* originària del cast., port., alt-it., sard i de la forma pliniana; cf. altres casos de terminació semblant, en mots pre-romans hispànics, en *aragall* (*XARAGALL*), *conill*, *flaa*, *escarxilló*, *garrolla*, *borumballa*, *baralla*, i potser *carall*, *carrall* i *coromull*

Essent *roll* el prolongament d'un mot mossàrab provenint del pre-romà *ROGILU no ens estranya de trobar variants difícilment explicables com a derivats catalans. L'excel·lent estudi de Marina Zaragoza, *El Cultiu tradicional de l'Arròs a Silla*, Val. 1982, ens informa que en lloc de braçal o rec de l'horta atrossera, a Alberic en diuen un *ròlec (p. 110). És evident que aquest mot no assenyalat fins ara és un derivat o variant del mateix mossarabisme provenint *ROGILU: més aviat que en un derivat en *-ICU* (difícil en aquesta estructura postònica) o en una metàtesi *ROLĠGU (inversemblant per raons fonètiques i per la data ultra-arcaica que caldria atribuir a tal alteració), jo pensaria que havent estat pronunciat *rol* com a *rolġ* o *rolġ* pels moriscos de llengua aràbiga (en la qual el so romànic *l* era estranger i s'imitava aproximadament com *lġ*), això fou pronunciat *role i després *ròlek* pels catalans repobladors, amb una *-c* paràsita com en *ràfec* o *tàvec* (per *rafe*, *tave*)³

Altrement ens limitarem ací a fer addicions al *DECH*, relatives als punts d'aquell article, remetent a la ratlla respectiva.

29) Poc de nou en una nota posterior de Joh. Hub-schmid, en *ZRPb* (LXXIV, 224, § 36 40). Per Gascunya s'estén fins a l'extrem NO: *arrulbeyras* «petits ruisseaux» (Delpit, *Gloss*, Bordeus 1873). «pot hom vene lo pan sobre las taulas qui sont devers las *rulbeyras* del cayreforc», «pan ni --- autre causa myngadoyra entorn lo pilar ni al cayreforch --- ni sobre lo Pont, mas que o pòrtian per vendre --- devers las *arruleyras* o al Mercadil», Establiments de la vila de Marmanda, a 1396 (*Soc des Archives Hist du dépt Gironde* v, 197). Avui en una acc. una mica secundària *arrouille* f. «sentier, ornère» a La Teste de Buch (Moureau, *Dict du Patois de L. T*) S'haurà d'estudiar millor, però té l'aspecte de ser un derivat prefixat el bearn. *Sou(r)rrouille* que PRaymond (*D. Top des B-Pyr*, s. v) dóna com a nom de sengles «ruisseau», l'un en el cantó d'Arthez i l'altre en el de Lembeye⁴

49) A Àger «baixa un bon *roll* d'aigua 'molta'; no 'n baixa pas, de bon *roll*, tanta com ahir 'no pas de molt tanta» (Porcioles, *Folk Vall d'A*, p. 38) I amunt fins als Pirineus «un *roll* de sang», ús que ens recorda el mall a l'alta Ribagorçana (Sopeira, *Congr. Ll Cat*, 428), i cap dalt de la carena entre l'Isàvena i l'Èsera, hi ha la *Font del Rollet*, a Eixea de Lierp (1965).